

De Heraut

VAN DE

Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Zondag 18 November 1888. N°. 569.

De Heidelbergse Catechismus.

ZONDAGSLEDELING XXI.

Van de Kerk.

I.

En ik zeg u ook, dat gij zijt
Petrus, en op deze petra zal ik
mijne gemeente bouwen, en de
poorten der hel zullen dezelve
niet overweldigen.
Matth. 16:18.

In de 21ste Zondagsafdeeling wordt van de Kerk gehandeld; en nu trekt het aandacht de opmerksaamheid, dat de Heidelbergse in dezen Zondag drie artikelen samenvoegt, over de Kerk, over de Gemeenschap der heiligen, en over de Vergeving der zonden.

Toch is dit geen gedachteelooze aaneenrijging, enkel dienstdoende omdat het het voor de indeeling zoo beter uitkwam. De bijeenvoeging is opzettelijk, en duidt aan, dat de „vergeving der zonden" niet anders dan in de gemeenschap der kerk gesmaakt wordt. Wie buiten de kerk van Christus staat, is afgescheurd van het Lichaam Christi, en derft het heilgoed, dat alleen krachtens de inlijving in dit Lichaam genoten wordt. Iets wat natuurlijk niet doelt op de toevallige gemeenschap met eenig kerkgenootschap. Dat heeft voor het geestelijk heilgoed niet de minste beteekenis. Maar op de aanhoorigheid tot die echte, waarachtige kerke Christi, die hij als Middelaar verwierft ten prijs van zijn bloed. Een zondard wordt niet als een eenling, die op zichzelf staat, afzonderlijk gerechtsvaardig. Zijn eenlingschap, zijn op zichzelf staan en zijne afzondering waren juist gevolgen van zijn zonde. De zonde scheidt, splitst en doet uiteenspatten. Komt er dus genade, dan moet deze genade van meet af dit eenlingschap opheffen, aan deze afzondering een einde maken, en dit op zichzelf staan doen ophouden. Genade kan u alleen toekomen, door u te gelijkertijd uit uw zelfzucht los te rukken, en weer in organisch verband, thans met uw medeburgers, te plaatsen. Dit is eenzijdig het mysterie van het Lichaam Christi en anderzijds het hoog gebod der wondere Christelijke Liefde. Genieting van het heilgoed, hier samengevat in de „vergeving der zonden", is dan alleen voor u denkbaar, als ge eerst uit uw eenlingschap in het Lichaam Christi zijt overgetreden en uit uw zelfzucht in de „gemeenschap der heiligen". Wie zich daarvan weer losscheurt (stel het kon), houdt dan ook op te smaken wat hij in die gemeenschap genoot, en derft het zoet der verzoening. Zijns is geen vrede meer met zijn God.

Dit over het noodzakelijk verband, waarin deze drie artikelen van het Lichaam Christi of „de Kerk", van de „Gemeenschap der heiligen" en de „Vergeving der zonden" met elkander staan. Komen we thans tot het eerste der drie: ons geloof, dat er is een heilige, algemeene, Christelijke kerk.

Bij de weeropwaking van het Christelijk leven in den aanvang dezer eeuw was men tamelijk algemeen over dit artikel heengegleden. De dusgenaamde Revell ging er op uit, om zielen te redden; was dus methodistisch in uitgangspunt; en moest door de

volcinding van zijn fout wel uitloopen in het Darbisme. Hoofdkaraktertrek toch van het Darbisme is de principieele loochening van het bestaan van zulk een kerk. Darby, overigens een vroom en teeder man, loochende haar bestaan op grond van Rom. 11:22. Daar, zoo zegt hij, verklaart de heilige apostel aan de kerk des Nieuwen Verbonds: „Zie dan de goedertierenheid en de gestrengheid Gods: de gestrengheid wel over degenen, die gevallen zijn; maar de goedertierenheid over u, indien gij in de goedertierenheid blijft; anders sult ook gij afgehouden worden". En nu redeneert Darby op grond van deze apostolische uitspraak aldus: Eerst bestond de kerk des Ouden Verbonds, en deze kerk van Israël is ten slotte verworpen en afgehouden, omdat ze haar Heiland verwierp. Daarna kwam de kerk des Nieuwen Verbonds, die nog rijker heilgoed ontving. Maar ook aan deze kerk is gezegd, dat ze afgehouden en verworpen zou worden, bijaldien ze Israël volgde in zijn ongeloof en afval. Welnu, ook die kerk des Nieuwen Verbonds is tot afval gekomen. Krachtens deze apostolische verklaring moet dus aangenomen, dat ook zij thans afgehouden en verworpen is; en dat God de Heere, naar zijnen Raad, thans nog wel eenigen redt en afzonderlijke zielen zalig, maar dat er van een organische kerk geen sprake meer kan zijn.

Ongetwijfeld komt aan Darby de eere toe, dat hij te dezen opzichte dieper dacht en verder zag dan de coryphaeus van den Revell. Feitelijk toch rekyndende deze mannen even weinig met de kerk als Darby, maar ze gaven zich geen rekenschap van hun doen; ze waren geen denkers; en zagen niet tot op den grond door. Maar dat deed Darby wel. Hem was het behoefte, om als kind van den Revell, er tot klaarheid over te komen, hoe het kon saamgaan, dat er zo stellig en omstandig in de Heilige Schrift van een kerk gehandeld werd, en dat hij en zijn mede-Christenen zich toch over geen kerk bekreunden, ja, er eer vijandig tegenover stonden. En deze noodzakelijke drang der gedachten dreef hem toen naar de overtuiging, dat er wel een kerk des Nieuwen Verbonds geweest was, maar sinds wezen en afviel, en dat hetgeen zich nu nog kerk noemde, niets van de eens echte kerk was dan een zondige caricatuur.

In de dagen der Hervorming had zich hetzelfde verschijnsel voorgedaan. Ook toen stond de kerk aanvankelijk vijandig tegen de weeropwaking van het geestelijke over en poogde dit te onderdrukken, en ook toen traden in de Wederdoopers mannen op, die feitelijk de kerk loochenden; gelijk zelfs nu nog de Mennonieten of Doopsgezinden in beginsel eigenlijk van geen kerk weten willen. Maar naast en tegenover hen stonden toen de Hervormers, die even goed als de Wederdoopers de diepe gezondheid der kerk inzagen, en zelfs toegaven dat hetgeen zich als kerk nog aandienende „valsche kerk" was geworden, maar niettemin, in plaats van de kerk op te geven, zich opmaakten om haar te reformeeren. Maar dien drang juist kende de Revell niet. De Revell gaf de kerk op, zonder principieel tegenover haar positie te nemen, en plaatste naast en buiten de kerk zijn veelbezige werkzaamheid, omzondend tot Jezus te roepen en in zijn naam werken van barmhartigheid te doen. Het waren het eerst de mannen van 1834, die

ten onzent de onhoudbaarheid van dit standpunt inzagen, en half tustend half zoekend den strijd weer op kerkelijk terrein overbrachten, zonder nog aanstonds met bewustheid het beginsel van Reformatie uit de 16de eeuw op te nemen. Dank zij hun veerkracht is toen ook in kringen, die hen bestreden, het kerkelijk leven weer opgewaakt. Zoo is tweeledig beweging, die van den Revell en die van de Reformatie, tegenover elkaar komen te staan, en wier onder 's Heeren wonderbare leiding de eens zo verachte kerk, waar Gods vroomste kinderen in hun overgeestelijkheid zich nauwelijks meer om bekreunden, weer voorwerp van allerlei belangstelling.

Door den loop van zaken kon het intusschen kwalijk anders, of de belijdenis moest op het stuk der kerk wel allengs valscht zijn. Gods volk voelt zich dan ook zelfs nu nog in het stuk der kerk niet recht thuis. Het begint pas, er weer in te leven. Zoo staat de eene broeder tegen den anderen over. En er zal nog heel wat gebeds gebeden en heel wat strijds gestreden moeten worden, eer 's Heeren volk in deze landen ook op het stuk der kerk weer rechte paden gebaad ziet en er als een eenparig volk op gaat.

Juist met het oog daarop is het dan ook van belang, aan de hand van den Catechismus, dit stuk der kerk eenigszins nauwkeuriger te onderzoeken, en dan zult ge wel doen met er in de eerste plaats op te letten, hoe de Catechismus de kerk niet laat oprichten door menschen, maar allereerst uitpreekt en op den voorgond stelt, dat die dit doet de Christus zelf is.

Zoo immers begint de verklaring: „Dat de Zone Gods... een gemeente of kerk... vergadert, beschermt en onderhoudt."

Reeds deze eene gedachte verheft dus de kerk, die voorwerp van ons geloof zal zijn, boven al het aardsche, en dus ook in haar wezen boven den aardschen vorm, waarin dit haar wezen tot openbaring komt.

Machtige rijken zijn op aarde gesticht. Alexander de Groote gold voor vorst van heel het Oosten met een deel van Griekenland er bij. Keizer Augustus zwaaid zijn scepter over heel de toenmaals bekende wereld. Ook Napoleons kroon blonk eens met ongekenden luister. Maar toch, al deze rijken waren door menschen gesticht. Hun oorsprong was uit de wereld. Ze vormden een deel van het leven der wereld. Dies deelden ze ook het lot van de dingen dezer wereld. En zoo zijn al deze rijken weer ondergegaan.

Maar zoo is het met dat rijk, dat we Kerk noemen, niet. Die dit rijk stichtte was geen mensch, maar de Zone Gods. Het had dus zijn oorsprong niet uit de aarde, maar uit den hemel. Niet van beneden, maar van boven. Het was gesticht niet met medewerking der wereld, maar na breking van haar fellen en principieelen tegenstand. Deze kerk daalde alzo als een hemelsche macht in dit leven der wereld in. Van anderen oorsprong dan die wereld zelf, handhaafde die kerk zich in haar midden als een vreemde macht, die telkens met haar in botsing moest komen. En als eens die wereld niet meer zijn zou en alle heerlijkheid die uit haar was voortgekomen, zou zijn ondergegaan, zou die kerk eeuwig

blijven en klimmen in glorie, eenvoudig omdat ze uit de wereld niet was.

Wie dit niet klaar en helder inzicht vat de heerlijkheid der kerk niet en kan nooit in verrukking komen voor haar glorie.

Meet ge toch de verschijning der kerk in dit aardsche leven naar aardschen maatstaf, dan moet ge óf Roomsch worden en uw lust hebben aan de uitwendige schittering waarmee de pauselijke kerk op het Vaticaan, in haar diocesen en kathedraalen optreedt, óf ge moet wel toestemmen, dat het optreden der kerk erbarmelijk klein en onaanzienlijk is en zeer verre bij den glans van de wereldsche rijken achterstaat. En ziet ge dan niet dieper, glout u oog niet achter het gordijn, en mist ge den zin, om de kerke Christi in haar geestelijke verborgenheid aan te zien, dan kan het niet uitblijven, of ge moet haar ten laatste wel minachtend aanzien, u van haar afwenden, en u terugtrekken in de geestelijke beving van uw eigen ziel of kring.

Verstaat ge daarentegen eens voor altoos die majesteit der belijdenis op het stuk der kerk, die uitgesproken ligt in het feit, dat de Zone Gods en niet een mensch, haar sticht, opricht of vergadert; en dat het die Zone Gods en hij alleen is, die haar nog voortdurend beschermt en onderhoudt; — o, dan keeren zich opeens alle verhoudingen voor u om. Dan kunt en zult ge niets meer kunnen hechten aan eenig Genootschap, d. w. z. aan den steiger die enige kerkelijke mannen met behulp van de wereldsche Overheid, voor die kerke Christi hebben opgetrokken, maar door die steigers heen, het geestelijk gebouw zelf aanzien, dat met veel hooger schoonheid dan de wereld ooit geven kan, voor 's werelds oog verborgen, alle eeuwen door steeds hooger rijst en zijn spijte verbergt in de hemelen.

Uw kerk is dan een kolonie die uit den hemel in deze aarde inleeft. Ze heeft dan een eigen, zelfstandig bestaan, rustend op een eigen fundament; is opgetrokken in eigen stijl; gebouwd uit heel andere steen, dan de mijnen der wereld aanbieden; en in haar toestand en inrichting afhankelijk niet van de wetten der natuur, noch van de wetgeving van aardsche wetgevers, maar eeniglijk van de levenswet van haar goddelijken Stichter.

Haar strijd met die wereld bevreemdt u dan niet meer, want ge weet dan dat zij in beginsel tegen het beginsel der wereld overstaat. Ge verwondert u, niet daarover dat de strijd soms zoo scherp is, maar eer hierover, dat die strijd vaak zoo lang rust. En, met het historisch en de les van het heden voor u, verstaat ge het opeens, hoe het komt, dat zodra de kerk geestelijk opwaakt, die strijd weer zoo fel losbrandt, maar ook dat als die kerk geestelijk inzinkt, de vrede haar door die wereld gegund wordt.

Meer nog, als ge dan van dien strijd en de moeite en de bangheden van Jezus' kerk hoort, dan denkt ge niet meer: „Daar houd ik mij buiten, ik trek mij in geestelijke zielsgenieting terug," maar dan drijft en prikkelt u de hooge en heilige eere, om in die nimmer eindigende worsteling, waarin de Zone Gods al doorgaat zijn kerk te vergaderen, mee het zwaard des Geestes te mogen trekken, en mee uw offer te mogen brengen voor wat u dan geworden is „de zakte van den Zone Gods", voortzetting van den triomf, dien hij eens op

Golgotha tegenover en op die wereld behaald heeft.

Om deze nauwe verwantschap vallen echter Kerk en Rijk Gods niet saam. Van beide wordt in de Heilige Schrift afzonderlijk gesproken, en ge stelt uzelven aan allerlei misvatting bloot, zoolang ge deze beide verwart.

Een rijk wordt gesticht, de kerk wordt vergadert.

Toen Alexander de Groote zijn rijk stichtte, vergaderde hij eerst een leger, en met dat leger heeft hij toen zijn rijk gesticht. En gelijk nu bij Alexander den Groote de onderscheiding tusschen zijn leger en zijn rijk niet moeilijk valt, evenmin kan het u moeite baren om duidelijk te onderscheiden tusschen het Koninkrijk der hemelen en de kerke Christi.

De kerke Christi toch bestaat uit personen. Dit ligt in de uitdrukking dat ze vergaderd wordt. Deze personen worden in deze kerk samengevoegd tot een vast kader, tot een onbreukelijke korps of lichaam. Aan het hoofd van dit korps of lichaam staat de Christus als Veldheer. En onder dien Veldheer heeft nu dit leger, hetwelk de kerk is, den strijd des Heeren te strijden, om als vrucht van dien strijd het Godsrijk te doen geboren worden.

Wel verre van saam te vallen staan kerk en Godsrijk dus tot op zekere hoogte zelfs tegen elkander over.

Een rijk onderstelt heerschappij. Het Godsrijk zal dus dan eerst ten volle gekomen zijn, als al wat in hemel en op aarde is zich aan God als Koning der koningen onderwerpt. Een rijk onderstelt organischen samenhang en samenwerking van alle krachten en machten die ter beschikking zijn. Het Godsrijk zal dus dan eerst in glorie schitteren, als alle kracht en macht, die de Schepper in zijn creatuur heeft gelegd, in onderlinge harmonie en juiste evenredigheid, naar zijn bestel en bestek, op elkaar zullen werken. En eindelijk, een rijk onderstelt een rijkswet, die gehoorzaamd en waarvan de overtreder gestraft en gevonnist wordt. En ook het Godsrijk zal dus dan eerst in zijn majesteit blinken kunnen, als de wet onzes Gods in heel zijn schepping zal gehoorzaamd worden, en de overtreder van zijn heilige wet in Zijn oordeel zal zijn ondergegaan.

Uitbreken kan dat Godsrijk dus dan eerst in volle heerlijkheid, als het einde der dagen gekomen, het laatste oordeel geveld, alle tegenstand gebroken is, en God alles in allen zal zijn.

Wat dan schitteren zal — en dat alleen — is het Godsrijk; het Koninkrijk der hemelen.

Nu is er intusschen ook voor dat Godsrijk een uitgangspunt. Eerst na den dag des oordeels wordt het volk, maar reeds veel vroeger begon het gesticht te worden. En de Heilige Schrift laat ons volstrekt niet in het onzekere over het tijdstip, waarin deze aanvang te stellen zij, maar zegt ons zeer duidelijk, dat het begon te komen met de komst van Christus. Toen was het, dat Johannes de Dooper riep: „Het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen". Toen was het, dat Immanuel zelf met gelijke aankondiging optrad: zijn discipelen met geheel dezelfde aankondiging onder Israël uitzond; en aan

En Luthersch predikant tegen de Gerreformeerde kerk.

I.

In den jare 1739 stond bij de Christelijke Evangelisch Lutherse gemeente te Vlissingen als leeraar Ds. Theodorus De Hartogh. Het was toen vier jaren geleden, dat een veertigtal in de stad wonende Lutherse tot het besluit gekomen waren, een kerk te bouwen. Voor 1400 gulden waren zij eigenaars geworden van het voormalige Schuttershof van St. Joris in de Korte Walstraat. De genoemde predikant De Hartogh was hun eerste leeraar. Van Middelburg was hij overgekomen met een honderdtal zijner vroegere gemeentelieden, die ontvreden waren over zijne afzetting als leeraar en zijne uitbanning uit de genoemde stad als burger. De redenen zijner afzetting en uitbanning moesten gezocht worden in zijn onrustigen geest en zijn eigenzinnig gemoed, terwijl daden, der straffe waardig, de schaal geheel te zijnen nadele deden overslaan.

Wat Ds. De Hartogh in Middelburg was geweest, bleef hij in Vlissingen, een woelzieke geest, wien de Gerreformeerde kerk en hare belijdenis een doorn in het oog was. In geschrifte had hij deze reeds aangevallen, met name hare leer der voorbeschikking. Vurig voorstander van de leer der algemeene verzoening en van des menschen vrijen wil, trad hij voor haar in het krijt, en beproefde daarbij

de praedestinatieleer als onschrijfbaar te brandmerken. Hij hadde heel gemakkelijk werk gehad. Zoo hij zich op de schriften der Remonstranten hadde beroepen en de lezers daarheen verwezen. Liever dan dit te doen (of schoon hij van hunne schriften gewaagde o. a. van Bataafs' verklaring van Rom. IX) deed hij geschriften van Duitse Lutherse geleerden een Nederlandsch gewaad aan en gaf ze in het licht. Tot deze werken behoorden: „Vaste grond der Evangelische hoofdleer van de algemeene genadeleer" van Dr. Joach. Langen, tegen den heer Joh. Jac. Waldschmidt, een Duitschen verdediger der praedestinatieleer. Deze verhandeling verscheen in 1737. Een jaar later gaf hij twee nieuwe tractaten in het licht, het eerste van Sam. Walther, het andere van Mr. Joh. Fabricius, beide handelende over Rom. 9. Achter deze geschriften heeft hij een eigenhandigen brief geplaatst, door hem in Aug. 1737 eerst geschreven, maar voor den druk bestemd, toen anderen, die er een afschrift van hadden, dreigden hem uit te geven. In dezen brief staat hij de leer der algemeene verzoening voor. Lang, zoo zegt hij, had hij gearzeld aan welke zijde hij zou staan; eindelijk sloeg de evenaar ten gunste van de leer der algemeene verzoening over. „En God zij dank, die mij dus tot staan gebracht heeft, om nu voortaan, met aflegging van alle twijfeling, mij aan onze rechtzinnige en waarachtige belijdenis te houden en dit, zonder eenige bitterheid, ook niet met verbittering van anderen, die anders gevoelen." Nieuwe gronden voor zijn geliefd leerstuk brengt hij niet aan. 1. Het woord alle, o. a. in Rom. 12:21 voorkomende, beteekent nimmer alterit. 2. Christus' heilige en dierbare verdienste mag niet beperkt worden tot de verkorenen. 3. De praedestinatieleer maakt de menschen wanhopig en misgunt Jezus Christus, dat Hij een Behouder is van allen.

4. Teksten als Matth. 20:16, 22:14; 1 Joh. 2:2, 2: Rom. 5:12—21; Rom. 8:28, 9:11, 8:29; Efez. 1:4, 5: 1 Petr. 2:7, 8; Hand. 2:23, 4:28; Judas vs. 4 worden door de Gerreformeerden misduid. Vooral komt hij op tegen de onderscheiding tusschen uit- en inwendige roeping. „Wanneer God uitwendig roept door zijn Woord, dan roept Hij ook inwendig door zijn Geest, omdat de Heilige Geest en met het Woord verenigd en door middelen van het Woord in de harten der menschen werkt." „Waar nu een uitwendige roeping is, daar is ook een inwendige; maar hiertoe mag of kan men geen besluit opmaken, dat ofschoon God het wel begeert, die roeping bij allen haar gewenschte werking en vrucht moeten hebben; want een hardnekkig zondard kan de Goddelijke roeping wederstaan." Niet weinig heeft Ds. De Hartogh het geladen op de stelling van Joh. Honert, die juist in die dagen de praedestinatieleer verdedigde: dat de algemeeneheid der roeping raakt alle volkeren alleen (Mih. 28:19), maar niet alle menschen hoofd voor hoofd (Mih. 28:16). „Ik ben zoo bot", zegt hij, „dat ik geen onderscheid als alleen in de woorden kan vinden tusschen alle volkeren en geslachten, welke uit alle menschen hoofd voor hoofd bestaan, en tusschen alle menschen hoofd voor hoofd."

Natuurlijk volgt uit een en ander zijner stellingen een oppervlakkig nederlij Christendom, dat niet wortelt in het eeuwig raadsbesluit Gods en uitloopt op de prediking van den afval der heiligen.

Luther heeft anders geleerd dan gij, roepen in zijne dagen de Gerreformeerden den Lutheranen toe. Men moet dus onderscheid maken tusschen oude en nieuwe Lutheranen. Hier komt Ds. De Hartogh tegen op, als hij zegt: „Nu durven wij voor God en de wereld openlijk betuigen

van alle de leerstukken en geloofsgronden, die Dr. Luther heeft gelegd en beleden niet één haarbreed te zijn afgeweken, men zegge wat men wil." Deze stoute verklaring verhindert echter den schrijver niet, om te erkennen, dat zij wel wat ver gaat. Luther heeft eens tegen Erasmus zijn forsch: „Over den knechtelijken wil" geschreven; uit dit boek blijkt, dat er tusschen Luther en Calvyn ternaauwernood verschil is in beider belijdenis van de verdorvenheid des menschen en den raad Gods. En wat zegt nu Ds. De Hartogh? „Gij zult mij voorwerpen, dat wij (Lutherse) in alle deelen niet beamen; wat Dr. Luther in zijn gulden boek (zoo noemen de Gerreformeerden het) van den knechtelijken wil heeft geschreven. Maar weet, dat noch ik, noch iemand der onzen, daartoe genoodzaakt ben. 15. Wilt Luther dit boek schreef tegen Erasmus, toen hij nog in het Augustijner klooster was en buiten twijfel geen zoo ver vooruitzicht van de Hervorming had, als daarna achtervolgens Gods krachtige en genadige medewerking door hem geschied is. 20. Wilt Dr. Luther zelf daarna vele stellingen in dat boek heeft herroepen." „Zoodat wij ons dit zijn boek, waarmee onze tegenpartij zoo geweldig tegen ons scheemt en windbrekt, van niemand tot een snelregel laten voorschrijven; maar al wat die groote man Gods heeft geschreven overeenkomstig met de 28 Artikelen der geloofsbelijdenis (met den toenaam: onveranderde), in den jare 1530 aan keizer Karel V den 25 Juni op den Rijksdag van Augsburg overgeleverd, dat onderschrijven we, zonder één haarbreed daarvan te wijken; dat gelooven we, dat vertrouwen we, daarop leven wij, daarop sterven wij; het is Gods Woord zelf."

DE GAAY FORTMAN.